خلاصه اجرایی

طرحهای پژوهشی

عنوان طرح: کار تیمی در فعالیت‌های پژوهشی اعضای هیأت علمی: دشواری‌ها و راهکارها

گروه پژوهشی: مطالعات مدیریت در آموزش عالی

مجری: اصغر زمانی

ناظر:

سال اجرا: ۱۳۹۹

خلاصه اجرایی:

مقدمه

در جامعه دانش مدار فعلی ، شاهد آن هستیم که همزمان با اینکه سازمانها و نهاد ها به تیم و کار تیمی به عنوان یک استراتژی خاص معتقد و مقید هستند ،دانشگاه ها نیز به عنوان یک نهاد و جامعه دانش گر و دانشی با دریافت ضرورت مشارکت و تیم سازی در فعالیت ها خود، به این مهم توجه نموده اند. چرا که فعالیت تیمی پاسخی است به رقابت های اقتصادی، دانشی، اجتماعی و سیاسی جهانی و نوآوری های مستمر تکنولوژیکی که منجر به پیچیده تر شدن بیشتر شرایط محیطی و در نتیجه نیاز بیشتر به حل مساله اثربخش، شده است. ولی با این حال وقتی درحوزه آموزش عالی کشور و در گروه های آموزشی در دانشگاه ها می نگریم آثار کار تیمی در فعالیت های پژوهشی اعضای هیات علمی به خوبی محسوس نمی باشد. اگر چه بخشی از این مسأله به زمینه فرهنگی کشور مربوط است.لیکن در بخش دیگر در دانشگاه ها و آموزش عالی شاهد آن هستیم که بسیاری از اعضای هیات علمی و گاها نیز مدیران دانشگاه ها یا نمی دانند چگونه تیم اثربخش تری را ایجاد کنند و یا نگرانند که تاثیرات منفی احتمالی بدتر از منافع آن خواهد بود. لذا شایسته است تا با نگاهی عمیق تر به مسئولیت ها و رسالت های دانشگاه ، ضمن بررسی وضعیت کار تیمی در فعالیت های پژوهشی اعضای هیات علمی دانشگاه های جامع شهر تهران، و بررسی همسویی آیین نامه های حوزه آموزش عالی با آن، دشواریها و راهکارهای توسعه کار تیمی در فعالیت های پژوهشی اعضای هیات علمی به عنوان یک نیاز امروز در تحقق چشم انداز آتی آموزش عالی مورد بررسی قرار گیرد؛ از همین رو این پژوهش مورد فوق را مورد مداقه و توجه خود قرار داده است.

اهداف پژوهش

این پژوهش بر مبنای هدف کلان خود به موضوع کار تیمی درفعالیت های پژوهشی اعضای هیات علمی: دشواریها و راهکارها ، پرداخته است. در همین راستا اهداف اختصاصی زیر مورد توجه قرار گرفت:

- شناسایی وضعیت موجود کارتیمی در فعالیت های پژوهشی اعضای هیات علمی دانشگاه‌ها
- شناسایی دشواری های کار تیمی در فعالیت های پژوهشی اعضای هیات علمی دانشگاه‌ها
- شناسایی راهکارهای توسعه کارتیمی در فعالیت های پژوهشی اعضای هیات علمی دانشگاه‌ها
- شناسایی وضعیت همسویی های قوانین و مقررات حوزه آموزش عالی از حیث توجه به کار تیمی در فعالیت های پژوهشی اعضای هیات علمی دانشگاه ها

سوالات پژوهش

سوالاتی که این پژوهش به دنبال پاسخگویی به آن بود، عبارتند از:

۱- وضعیت موجود کارتیمی در فعالیت های پژوهشی اعضای هیات علمی دانشگاه ها به چه صورت است؟

۲- از دیدگاه دانشگاهیان چه دشواری هایی در خصوص کارتیمی در فعالیت های پژوهشی اعضای هیات علمی دانشگاه ها وجود دارد؟

۳- چه راه کارهایی سبب توسعه کارتیمی در فعالیت های پژوهشی اعضای هیات علمی دانشگاه ها می شود؟

٤- چه همسویی هایی در قوانین و مقررات حوزه آموزش عالی از حیث توجه به کار تیمی در فعالیت های پژوهشی اعضای هیات علمی دانشگاه ها وجود دارد؟

روش شناسی

پژوهش حاضرکاربردی و از روش پژوهش کیفی به عنوان راهبرد پژوهش استفاده می کند . از سوی دیگر این پژوهش یک پژوهش اکتشافی می باشدکه پژوهشگر به دنبال کشف و شناسایی واقعیت های اجتماعی یا سازمانی بوده است.

در این پژوهش ابتدا به بررسی مبانی نظری و پیشینه موضوع با توجه به عنوان پژوهش پرداخته شده است و سپس در بخشی از مطالعه حاضر به بررسی همسویی های آیین نامه های ارتقاء ، سند نقشه جامع علمی کشور ، سند الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت و افق چشم انداز ۱۴۰۴ ایران در خصوص کار تیمی و موضوع پژوهش پرداخته شده است. در مرحله بعد پژوهشگر با استفاده از یافته های خود در مراحل قبل، سوالات مصاحبه را در راستای سوالات و اهداف طرح ، به صورت مصاحبه نیمه‌ساختاریافته تهیه نموده است.در این پژوهش حیطه و جامعه مورد مطالعه شامل دانشگاه های جامع شهر تهران بوده است. بر این اساس چهار دانشگاه جامع شهر تهران (دانشگاه های تهران،شهید بهشتی،خوارزمی و تربیت مدرس) انتخاب شدند. که در هردانشگاه به ازای

هر ۲۰ دانشکده یک دانشکده به صورت تصادفی انتخاب گردید. سپس در درون هردانشکده کلیه گروه ها به صورت تمام شماری در نظر گرفته شدند و در بین گروه ها ، به صورت هدفمند اعضای هیات علمی به عنوان مشارکت کنندگان در پژوهش در نظر گرفته شدند. بر اساس نمونه‌گیری نظری[1]مشارکت کنندگان این پژوهش از میان خبرگان تجربی(دارای تجربه انجام کارتیمی) و نظری (صاحب نظر و دارای تالیفات در خصوص کارتیمی) کار تیمی در آموزش عالی بودند و از نمونه‌هایی مصاحبه به عمل آمد که از لحاظ سوالات و هدف‌های پژوهش دارای اطّلاعات غنی بودند. پس از اشباع نظری و پیاده سازی متن مصاحبه ،برای تجزیه و تحلیل اطلاعات پژوهش از روش کدگذاری باز و تحلیل محتوا استفاده شد و درادامه با محاسبه پایایی و برازش روایی کیفی، براساس اطلاعات بدست آمده و نهایتا با توجه به اطلاعات دریافتی، دشواری ها و راهکارهای کار تیمی درفعالیت های پژوهشی اعضای هیات علمی مشخص گردید.

خلاصه یافته ها

- در راستای هدف اول پژوهش "شناسایی وضعیت موجود کارتیمی در فعالیت های پژوهشی اعضای هیات علمی دانشگاه‌ها "، با توجه به بررسی های صورت گرفته و مصاحبه های انجام شده باید اذعان نمود که از آنجایی که تمام مشارکت کنندگان در پژوهش دارای تجارب ارزنده کار تیمی بودند، می توان در برداشت اولیه چنین بیان داشت که کارتیمی در بین فعالیتهای پژوهشی اعضای هیات علمی وجود دارد. اما با واکاوی در نقل قول ها و مصاحبه و گفتگوی با مشارکت کنندگان در این پژوهش، این نتیجه حاصل می‌شود که دشواری های متعددی در زمینه کارتیمی در فعالیت های پژوهشی اعضای هیات علمی دانشگاه‌ها وجود دارد که باعث شده وضعیت کار تیمی در بین فعالیت های پژوهشی اعضای هیات علمی بسیار ضعیف باشد. لذا می توان چنین نتیجه گرفت که عمده فعالیت‌های اعضای هیات علمی به صورت انفرادی صورت می‌گیرد و کار تیمی در فعالیت‌های پژوهشی ایشان ضعیف است و گاهاً کار گروهی در بین برخی از فعالیت‌های ایشان جریان دارد. همچنین ماهیت رشته ها در کار تیمی بسیار موثر است و رشته های بین رشته ای و رشته های علوم فنی و مهندسی و کشاورزی و صنایع غذایی برای کار تیمی مناسب تر می باشند.
- در راستای هدف دوم پژوهش " شناسایی دشواری های کار تیمی در فعالیت های پژوهشی اعضای هیات علمی دانشگاه ها " ، باید بیان نمود که پنج دسته کلی یا بعد از دشواری ها تحت عناوین : دشواری ها و موانع مربوط به اعضای هیات علمی (عوامل فردی)،دشواری ها و موانع مربوط تیم(عوامل تیمی)،دشواری ها و موانع درون سازمان(عوامل درون دانشگاهی)،دشواری ها و موانع مربوط به نظام آموزش عالی(عوامل برون دانشگاهی) و بافتار عمومی(عوامل ملی)؛ در این رابطه وجود دارند و هریک از این ابعاد دشواری خود شامل مولفه های دیگری از موانع و دشواری می باشد.
- در راستای این هدف پژوهش که " شناسایی راهکارهای توسعه کارتیمی در فعالیت های پژوهشی اعضای هیات علمی دانشگاه ها " را دنبال می کرد نیز باید گفت با رفع ابعاد پنجگانه دشواری های کار تیمی، کارتیمی توسعه و بهبود می یابد. بنابراین راهکارهای توسعه کار تیمی مانند دشواریها به ۵ بعد کلان و کلی تقسیم می شود. بعد اول راهکارهای مربوط به اعضای هیات علمی (عوامل فردی) است . بعد دوم نیز با عنوان راهکارهای مربوط به تیم(عوامل تیمی) می باشد. در بعد سوم راهکارهای درون سازمان(عوامل درون دانشگاهی) قرار دارد و در بعد چهارم راهکارهای مربوط به نظام آموزش عالی(عوامل برون دانشگاهی) در نظر گرفته شده است و نهایتا در بعد پنجم راهکار ها، راهکارهای مربوط به بافتار عمومی(عوامل ملی) هستند. لازم به ذکر است هریک از این ابعاد خود به مولفه های متعدد دیگر تقسیم می گردند.
- در راستای هدف بعدی پژوهش مبنی بر " شناسایی وضعیت همسویی های قوانین و مقررات حوزه آموزش عالی از حیث توجه به کار تیمی در فعالیت های پژوهشی اعضای هیات علمی دانشگاه ها " باید اشاره نمود که عمده اسناد مورد بررسی اگر چه گاهی مرزی بین کار تیمی و گروهی قایل نشده اند اما به نوعی از کار تیمی حمایت می‌کنند و همسوی با کار تیمی می باشند. اما متاسفانه از ضمانت اجرایی لازم برخوردار نیستند. از جمله اسنادی که از کار تیمی حمایت می‌کنند ولی از ضمانت اجرایی لازم برخوردار نیستند، می‌توان به سند نقشه جامع علمی کشور، الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت و سند افق چشم انداز اشاره نمود. اما در این راستا سند دیگری نیز وجود دارد که نقش پر رنگ و جهت دهنده ای را در فعالیتهای اعضای هیات علمی ایفا می کند و همچنین دارای ضمانت اجرایی و قدرت تنبیه و پاداش قوی می باشد، ولی متاسفانه، گاهی نقش بازدارنده را در کار تیمی ایفا می نماید. به بیان دیگر همخوانی چندانی با کار تیمی ندارد و ناهمسو با آن می باشد. این عدم همخوانی به موارد متعددی برمی گردد که بخشی مربوط به ماهیت و متن آیین نامه و برخی مربوط به مجریان آیین نامه است.

[1] . Theoretical Sampling

پیشنهادها براساس نتایج پژوهش

پیشنهادات و رهیافت های ذیل برای عمل توسط مدیران، برنامه ریزان، سیاستمداران حوزه آموزش عالی و دانشگاه های مورد مطالعه به شرح ذیل ایفاد می گردد.

- با توجه به تأثیر اسناد بالادستی در جهت دهی نهادهای آموزش عالی و دانشگاهها و اعضای هیات علمی و همچنین چشم انداز هایی که برای کار تیمی ، تعاون ، روحیه مشارکت و مسئولیت پذیری پیش بینی شده است؛ پیشنهاد می گردد ضمانت اجرایی لازم برای اسناد بالادستی اعم از : چشم انداز افق ۱۴۰۴ جمهوری اسلامی ایران، سند الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت و سند نقشه جامع علمی کشور، توسط دست اندرکاران و سیاستمداران این حوزه برای کار تیمی درفعالیت های پژوهشی اعضای هیات علمی پیش بینی، طراحی و ابلاغ گردد.
- با توجه به اهمیت اسناد بالادستی ونقش آنها و موارد مورد تاکید در بند های این اسناد در خصوص کار تیمی در فعالیت های علمی و دانشگاهی، و از سوی دیگر عدم پیش بینی معیار دقیق و ساز و کار مشخص برای ارزیابی عملکرد در خصوص بندهای این اسناد، پیشنهاد می‌گردد دست اندرکاران و سیاستمداران این حوزه، نقشه و ساز و کار ارزیابی عملکرد، میزان اجرا و تحقق اهداف و بند های این اسناد را به صورت دقیق و عملیاتی به همراه معیار های ارزیابی، تدوین و پیاده سازی نمایند.
- بر اساس نا همسویی های مشاهده شده در رابطه با موضوع پژوهش در آیین نامه ارتقاء اعضای هیات علمی، پیشنهاد می گردد آیین نامه مذکور با رویکرد حمایتی از کار تیمی در فعالیت های پژوهشی اعضای هیات علمی، مورد بررسی مجدد و اصلاح قرار گیرد. و امتیاز های بیشتری برای فعالیت های تیمی پژوهشی در نظر گرفته شود و همچنین حمایت از فعالیت های پژوهشی تیمی توسط مجریان آیین نامه تاکید گردد.
- از آنجایی که وضعیت موجود کار پژوهشی تیمی در دانشگاههای مورد مطالعه ضعیف می باشد و تعاملات میان رشته ای و بین گروه ها بسیار کم است؛ پیشنهاد می گردد توسط مدیران و مسئولان دانشگاهی برنامه هایی برای تعامل هرچه بیشتر گروه‌ها، مانند تشکیل جلسات مشترک با اعضای گروه ها و همچنین ارائه برنامه های تیمی بین گروهی و یا ابلاغ طرح های مشترک میان گروهی مورد توجه قرار گیرد.
- با توجه به تاثیر ماهیت رشته ها در انجام کار پژوهشی تیمی، پیشنهاد می گردد در برنامه ها و سیاست های درون دانشگاهی وبرون دانشگاهی و همچنین آیین نامه ها و مقررات بالادستی، ماهیت رشته های علوم انسانی و رشته های محض علوم پایه مورد توجه قرار گیرد و از یکسان نگری آنها از این بعد با سایر رشته های فنی مهندسی و کشاورزی و صنایع غذایی خودداری شود.
- در خصوص دشواری های مربوط به مهارت های کارپژوهشی تیمی و ویژگی های مهارتی اعضای هیات علمی و همچنین دشواری ها و موانع مربوط تیم(عوامل تیمی) پیشنهاد می گردد با برگزاری کارگاه های مهارت افزایی در خصوص تیم سازی و کار تیمی ، مدیریت تیم های اثربخش و همچنین برگزاری نشست های مشترک و دوستانه، این دشواری برطرف گردد.
- در خصوص رفع دشواری های مربوط به عوامل درون دانشگاهی پیشنهاد می گردد موضوع کار تیمی در فعالیت های پژوهشی و توسعه آن در برنامه‌های راهبردی و چشم انداز هر دانشگاه درج گردد و کمیته ای در دانشگاه مسئولیت بررسی میزان تحقق هر کدام از بندهای چشم انداز و برنامه راهبردی دانشگاه را برعهده بگیرد. همچنین بر اساس استقلال دانشگاهی اعطا شده به دانشگاه ها، قوانین ترفیع و ارتقاء با رویکرد تیمی در هیات های امنای هر دانشگاه، بازبینی و اصلاح گردد و اعضای کمیته های منتخب و هیات ممیزه نیز در این راستا توجیه کردند و مبنای ارزیابی عملکرد اعضای هیات علمی به صورت شفاف تری در رابطه با کار تیمی به اطلاع اعضای هیات علمی برسد.
- بر اساس یافته های مربوط به موانع و دشواری‌های درون دانشگاهی در خصوص فرهنگ دانشگاه، پیشنهاد می گردد معاونت فرهنگی هر یک از دانشگاه ها نسبت به تهیه منشور اخلاق حرفه ای اعضای هیات علمی و فرهنگ سازی کار پژوهشی تیمی در دانشگاه اقدام نمایند. همچنین واحد نظارت و ارزیابی دانشگاه، نقش جدی تری را در خصوص رعایت اخلاق حرفه ای در کارهای تیمی ایفا نماید.
- در رابطه با موانع مدیریت دانشگاهی از عوامل و دشواری های درون دانشگاهی، پیشنهاد می گردد در حکم انتصابی روسای دانشگاه ها، بر ساختار سازی و فرهنگ سازی کار تیمی در فعالیت های پژوهشی دانشگاهی تاکید گردد و در ارزیابی عملکرد روسای دانشگاه ها نیز این موضوع مورد توجه قرار گیرد.

- در رابطه با دشواری ها و موانع برون دانشگاهی کار تیمی در فعالیت های پژوهشی، پیشنهاد می شود ساختار فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و مدیریتی نهادهای بالادستی آموزش عالی و خصوصا وزارت عتف، مبتنی بر رویکرد کار تیمی مورد مهندسی مجدد قرار گیرد و اجازه تغییر و همسوسازی آیین نامه ارتقاء و ترفیع اعضای هیات علمی را بر اساس رویکرد کارتیمی و با توجه به ماهیت رشته ها، به دانشگاه ها تفویض نمایند.
- پیشنهاد می شود برای حل دشواری های مربوط به عوامل برون دانشگاهی، به دانشگاه ها موکد گردد تا از نگاه جناحی و سیاسی به تیم های علمی پژوهشی خودداری کنند و خود نیز در این راستا پیش قدم باشند.
- برای حل مشکل بودجه‌های تیم‌های پژوهشی پیشنهاد می‌شود موضوع در اجلاس روسای دانشگاه‌ها مطرح و تصمیمات مقتضی برای اختصاص تسهیلات و بودجه لازم برای تیم‌های پژوهشی به صورت خاص مورد توجه قرار گیرد.
- در خصوص عوامل و دشواری های مربوط به بافتار ملی پیشنهاد می شود موضوع فرهنگ سازی کار تیمی از خانواده تا جامعه و محل کار و همچنین حل مشکلات سیاسی و اجتماعی و پرهیز از نگاه جناحی و سیاسی به تیم های علمی پژوهشی و برای تهیه زیرساخت‌های فنی ، فناوری ، قانونی ، اخلاقی و مالی، این موضوع در جلسه سران قوا مطرح گردد و هر سه قوه به صورت مشترک، موارد و وظایف تقسیم شده مربوط به خود را به صورت جدی در سطح کلان در جامعه به اجرا درآورد. در همین راستا توصیه می‌شود از تلاش‌های رسانه‌های اجتماعی، عمومی و ملی و کمک های بالقوه ای که در این راستا می‌توانند داشته باشند، غفلت نگردد.